

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและเป็นหน่วยสังคมที่ก่อกำเนิดสมาชิกใหม่ ของสังคม และมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกจากครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแล้ว ยังต้องมีความสัมพันธ์กับภายนอก อาทิเช่น เพื่อนบ้าน ชุมชน เรายังไม่พบว่ามีสังคมมนุษย์ใดในโลก ที่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสถาบันทางสังคม ซึ่งเรียกว่า ครอบครัว

แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน สภาพปัญหาทางครอบครัวได้เพิ่มมากขึ้นตามความเจริญทางด้านวัตถุนิยม และผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมมากที่สุดก็คือ เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิโดยบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัว สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กจะมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ เช่น การเฆี่ยนตีเด็กที่รุนแรง การกระที่บ ตบ ชัง บังคับให้ทำงานอย่างหนัก พ่อช่มชืนลูก บังคับลูกให้ดูภาพยนตร์ลามก อนาคต ในสหรัฐอเมริกาเคยมีกรณีแม่ใช้ถุงพลาสติกคลุมศีรษะลูกตนเองให้ขาดใจตายไปทีละคน การกรอกยาฆ่าแมลง หรือในกรณีพ่อแม่ซึ่งมีฐานะสูงกว่าชนชั้นกลาง (upper middle class หรือ Professional class) ส่วนมากให้ลูกนอนห้องเดียวกับพ่อแม่ จนกระทั่งลูกอายุ 8-9 ขวบ ลูกก็จะได้ยิน ได้ฟัง ในสิ่งที่ไม่ควรจะได้รู้ เพราะฉะนั้นอาชญากรรมที่เกี่ยวกับเรื่องทางเพศส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากจุดนี้ เช่น พ่ออาจช่มชืนน้อง ในบางกรณีจะให้พ่อแม่รับผิดก็ไม่ได้ เพราะยังไม่ถึงขั้นเป็นความผิดทางอาญา ในบางกรณี เช่น การช่มชู้ ชู่เข็ญ (intimidation) หรือการรบกวนสิทธิของเด็ก (harassment) ซึ่งไม่เป็นพยานหลักฐานเพียงพอต่อการฟ้องร้องหรือตัดสิน

R.T.Light ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง "Abuse and neglect in America : A study of Alternative Policies" ซึ่งให้เห็นว่าในสหรัฐอเมริกา ระหว่าง ค.ศ. 1964 ถึง 1970 มีเด็กถูกทารุณกรรมประมาณ 200,000 ถึง 500,000 คน และรายงานสถิติของ A New York state Department of social service ได้ชี้ให้เห็นถึงจำนวนเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมและถูกทอดทิ้งในแต่ละปีทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ประมาณ 465,000 ถึง 1,175,000 คน แต่ถ้ารวมการกระทำทารุณกรรมเด็กทุกรูปแบบ ซึ่งรวมถึงการทอดทิ้ง การเลี้ยงดูมิชอบ (Maltreatment) ด้วยมีประมาณปีละ 1,500,000 คน ส่วน Douglass Besharou ผู้อำนวยการสถาบัน The Nation Center on Abuse and Neglect ได้กล่าวว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละปีมีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมและทอดทิ้งประมาณ 1.6 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเด็กถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศระหว่าง 60,000 - 100,000 คน ถูกทอดทิ้งประมาณ 2,000 คน และเป็นเหตุให้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายประมาณ 4,000 คน และจากการรายงานของสมาคม Patricia Science of American Human Association ได้ชี้ให้เห็นว่าในปี 1970 มีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมประมาณ 669,000 คน และเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1986 เป็น 2.1 ล้านคน'

สำหรับประเทศไทยในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ ซึ่งมีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไป

จากสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาด้านรันทงเศรษฐกิจมากในยุคที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ค่าครองชีพสูงมาก มีความเครียดและวิถีชีวิตแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น เป็นปัจจัยทำให้เกิดการหย่าร้าง เป็นเหตุให้สถาบันครอบครัวไม่อาจจะรักษาบทบาทหน้าที่ดั้งเดิมหรือบทบาทที่ถูกต้องไว้ได้ กล่าวคือ การเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครองบุตร ดูแลบุตรให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การจัดหาปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้งการให้ความรัก ความอบอุ่น กำลังใจ

และความมั่นคงทางจิตใจ เพราะครอบครัวต้องประกอบอาชีพหาเช้ากินค่ำ ซึ่งเป็นปัญหาปากท้อง นอกจากครอบครัวจะไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้แล้ว พบว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครองยังมีการกระทำทารุณกรรมเด็กอย่างรุนแรงและโหดร้าย เช่น การเขียนตื่ออย่างรุนแรง การกระแทก การกักขัง การบังคับให้ทำงานหนัก เมื่อเด็กถูกกระทำทารุณกรรม บางรายพิการตลอดชีวิต บางรายถึงแก่ความตาย ในรายที่ไม่ถึงแก่ความตายก็มีผลกระทบต่อจิตใจและบุคลิกภาพอย่างรุนแรง²

ในประเทศไทยมีมาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว อยู่ 2 มาตรการหลัก คือ มาตรการทางอาญาและมาตรการทางแพ่ง

มาตรการทางอาญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาแต่บทบัญญัติของกฎหมายอาญาไม่เอื้ออำนวยที่จะใช้เป็นเครื่องมือให้ความคุ้มครองเด็ก เนื่องจากกฎหมายอาญา เมื่อนำมาบังคับใช้กับสภาพปัญหาภายในครอบครัว ซึ่งผู้กระทำผิดกับเหยื่อมีความสัมพันธ์กัน อาจเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแตกสลายได้³ และมีข้อบกพร่องอีกบางประการ คือ

เด็กหรือเยาวชนถูกจำกัดสิทธิในการร้องทุกข์ หรือฟ้องร้องคดีเอาโทษกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพราะกำหนดให้เฉพาะผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเท่านั้น ที่มีอำนาจร้องทุกข์หรือฟ้องคดีแทน และปัจจัยอื่น ๆ คือ เด็กอาจจะไม่ยอมเบิกความเพราะสงสารบิดามารดา ไม่ประสงค์จะให้บิดามารดาต้องรับโทษ⁴ กฎหมายอาญาควรจำกัดให้เฉพาะกรณีที่ทำร้ายรุนแรงหรือรุนแรงเท่านั้น เพราะการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด โดยไม่คำนึงถึงความประสงค์ของผู้เสียหาย ถือเป็น การรุกรานทางสิทธิอย่างหนึ่ง และอาจทำให้ปัญหาเลวร้ายกว่าเดิม เช่น อาจเกิดความเคียดแค้น เพราะผู้กระทำผิดกับเหยื่อต้องกลับมาอยู่ร่วมกันอีก อันจะมีผลให้การกระทำรุนแรงต่อเด็ก เป็นอาชญากรรมที่ถูกปิดบังมาก⁵

ส่วนมาตรการทางแพ่งที่ใช้คุ้มครองเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว ก็คือ เรื่องการถอนอำนาจปกครอง และการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด ซึ่งยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น ในเรื่องการถอนอำนาจปกครองมีการจำกัดตัวบุคคลที่ยื่นคำร้อง ต่อศาลในการขอถอนอำนาจปกครองจากผู้ใช้อำนาจปกครอง โดยมีขอบ และปัญหาความ ล้ำซ้ำในการดำเนินการซึ่งส่งผลเสียต่อเด็กได้ ส่วนในเรื่องของกฎหมายลักษณะละเมิดนั้นยังมี ข้อจำกัดในการเยียวยาแก่เด็กซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรมในครอบครัว เพราะกฎหมาย ลักษณะละเมิดมุ่งในเรื่องของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งไม่มี ประโยชน์อะไรที่จะชดใช้ ค่าทดแทนระหว่างบุคคลในครอบครัวเดียวกัน แต่ไม่สามารถหยุด การประพฤติมิชอบ เช่น การขับไล่ผู้ทำร้ายออกจากที่อยู่อาศัย การจำกัดสิทธิในการติดต่อกับ เด็กโดยยังต้องมีหน้าที่ในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่เด็ก ตลอดจนการให้คำปรึกษาโดย บังคับแก่ผู้ทำร้าย (Counseling programs) ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการดังกล่าวเพื่อคุ้มครองเด็ก ให้ครอบครัวคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากปัญหาข้อจำกัดทางกฎหมายดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมประสบอุปสรรคปัญหามากมาย ได้แก่ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเด็ก การไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์ โดยเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว เป็นการยากที่จะเข้าไปสอดส่องดูแลช่วยเหลือ องค์กรต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน เช่น ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กพบ เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัว การดำเนินการเข้าช่วยเหลือเด็กมีอุปสรรค มากมายกล่าวคือ ผู้ปกครองหรือผู้อาศัยในครอบครัวไม่ให้ความร่วมมือ และตัวเด็กก็ไม่กล้าจะ บอกความจริง เพราะเกรงกลัวผู้ปกครองหรือคิดว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีพระคุณ การดำเนินการ ทางกฎหมายในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษกรณีบิดามารดาเป็นผู้กระทำต่อเด็ก ก็เป็น การยากที่จะกระทำได้ เพราะกฎหมายได้ให้อำนาจผู้ปกครองในการสั่งสอนหรือลงโทษเด็กได้ ตามสมควร และถ้าเกิดมีการกระทำเกินกว่าเหตุ ก็ต้องใช้อำนาจศาลในการตัดสิน ซึ่งเป็น

กระบวนการทางด้านกฎหมายที่ต้องใช้เวลานานมาก จึงไม่ทันท่วงทีในการช่วยเหลือเด็ก ทำให้เด็กถูกทารุณกรรมซ้ำ ฉะนั้น จึงควรจะมีกฎหมายที่เข้ามารองรับองค์กร หรือให้อำนาจแก่องค์กรที่ทำงานคุ้มครองเด็ก สามารถเป็นตัวแทนของเด็กอย่างแท้จริงได้ กล่าวคือ สามารถนำเด็กออกจากผู้ปกครองได้ทันท่วงที ถ้าพบว่าเด็กถูกทารุณกรรมจากผู้ปกครอง²

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงควรที่จะนำปัญหาเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว เพื่อให้ทราบถึง สภาพปัญหาในทางรูปธรรมที่ชัดเจน สาเหตุ ผลกระทบ และศึกษามาตรการที่ใช้คุ้มครองเด็กของประเทศไทยในปัจจุบันว่ามีข้อดีข้อบกพร่องอย่างไร กฎหมายหรือมาตรการต่าง ๆ ได้มีการนำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังหรือไม่ และในขณะเดียวกัน ผู้ที่ทำหน้าที่หรือผู้ที่มีอำนาจ ในการปฏิบัติตามกฎหมายเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหา หรือได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือกฎหมายที่มีอยู่อย่างจริงจังหรือไม่ เพื่อจะได้หาแนวทางแก้ไข ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อเด็กให้มากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาถึงสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัว สาเหตุและผลกระทบในทางรูปธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย
2. ศึกษาแนวคิด หลักกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรม ทั้งในและต่างประเทศว่ามีข้อดี ข้อบกพร่อง มากน้อยเพียงใด
3. ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ข้อจำกัดของกฎหมายในการเข้าช่วยเหลือเด็ก จากทัศนคติของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ต่อแนวคิดและมาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรมในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว จะได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาโดยทั่วไป การละเมิดสิทธิเด็กในลักษณะต่าง ๆ สาเหตุที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กโดยบุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยจะศึกษาในมาตรการทางแพ่งและทางอาญาอย่างคร่าว ๆ เนื่องจากรายละเอียดของมาตรการดังกล่าว คุณนาถดี พักคง ได้อธิบายไว้อย่างสมบูรณ์แล้วในวิทยานิพนธ์เรื่อง "มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว" ปี พ.ศ. 2536 ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะแสดงให้เห็นถึงปัญหา ข้อจำกัดของกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ทางรูปธรรมที่ชัดเจน ตลอดจนศึกษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และในปี พ.ศ. 2540 นี้ได้มีข้อเสนอเพื่อปรับปรุงกฎหมายเด็ก คือ ร่างพระราชบัญญัติสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน พ.ศ. ... ก็จะได้ทำการวิเคราะห์ในมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว ว่าได้เอื้ออำนวยประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กมากน้อยเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับมาตรการในต่างประเทศ โดยจะเน้นที่มาตรการในประเทศอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในประเทศอังกฤษ เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางสังคมมีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิเด็กที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดประเทศหนึ่งในปัจจุบัน

1.4 มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีมาตรการต่าง ๆ ทางกฎหมายมากมายในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนจากความรุนแรงในครอบครัว แต่ในทางปฏิบัติเกิดปัญหาอย่างมากทั้งในแง่ของการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ยังไม่สามารถคุ้มครองเด็กได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากกระทำผิดต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัว มักจะถูกปกปิดจากผู้เสียหายซึ่งมีความหวาดกลัว เจ้าหน้าที่พบเห็นการกระทำผิดแล้วละเลยเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ตลอดจนโครงสร้างขององค์กร

ของรัฐในการให้ความช่วยเหลือเด็กตามกฎหมายปัจจุบันมิใช่ผู้เชี่ยวชาญในสภาพปัญหาของเด็กโดยตรง จึงสมควรมีมาตรการต่าง ๆ เข้ามาแก้ไขข้อบกพร่อง กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาสาเหตุและผลกระทบอันเกิดจากการละเมิดสิทธิเด็กโดยบุคคลในครอบครัว
2. ทำให้ทราบข้อจำกัด และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองเด็กว่าในทางปฏิบัติจะเกิดปัญหาขึ้นในกรณีใดหรือขั้นตอนใดบ้าง ตลอดจนอุปสรรคในการเข้าช่วยเหลือเด็กจากเจ้าหน้าที่หรือองค์กรต่าง ๆ
3. ทำให้ทราบถึงแนวคิด หลักกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ในต่างประเทศ อาทิเช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, Children Act 1989, Child support Act 1991.
4. เสนอแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติ และนำมาตราการที่เหมาะสมมาใช้ในประเทศไทย

1.6 สมมติฐานของวิทยานิพนธ์

มาตรการคุ้มครองการละเมิดสิทธิเด็กหรือการที่เด็กถูกทำร้ายโดยบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัวตามกฎหมายในปัจจุบันและตามข้อเสนอเพื่อปรับปรุงกฎหมายเด็ก ตามร่างพระราชบัญญัติสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน พ.ศ. ซึ่งอาจบังคับใช้ในอนาคต ยังไม่สามารถให้การคุ้มครองเด็กเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กได้อย่างเพียงพอ